

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สุขภาพกับการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อให้เกิดการประสานเอื้อประโยชน์ และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กไทยเก่ง ดี มีสุข คุณภาพผู้เรียนที่สังคมต้องการ ภาวะบุญไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 มาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้ คือ

1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้อันเป็นสากลและความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกใน ความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2554: 11) สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 ที่มุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ ดังใน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่ให้คนไทยได้รับการพัฒนาทุกช่วงวัย แต่ยังมี ปัญหาด้านสติปัญญา คุณภาพการศึกษา และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ และได้กำหนด

แนวทางการพัฒนา คือ เสริมสร้างทักษะชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้อง ให้แก่เด็กโดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สามารถจัดการ ควบคุม ดูแล อารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจในหลักโภชนาการ การออกกำลังกาย และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ ตลอดจนมีการพัฒนาสุขภาพิบาลโรงเรียน โดยจัดโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะเอื้อต่อการมีสุขภาพะ มีการควบคุมดูแลและรักษาปรับปรุง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดีปลอดจากโรค การเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุ ต่างๆ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, 2554: 46)

โรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาสุขภาพ เป็นปัญหาที่ทำให้ประชาชนเกิดความสูญเสีย ทั้งร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สินเงินทอง จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันทำให้ชีวิตของคนไทยมีความเสี่ยงต่อปัญหาทางสุขภาพ เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรค และภัยอันตรายต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เด็ก เยาวชน และประชาชน จำนวนไม่น้อยที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยซึ่งเกิดจากการมี พฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น การรับประทานอาหารไม่สะอาด ไม่ล้างมือ ทำให้ ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินอาหาร (กระทรวงสาธารณสุข, 2552: 1)

โรงเรียนเป็นที่รวมของเด็กในชุมชน โดยมาจากสิ่งแวดล้อม ครอบครัวที่ต่างกัน มีวิถีชีวิตค่านิยม ความเชื่อ บางอย่างอาจคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการเกิดปัญหา โรคภัยไข้เจ็บ วัยเด็กเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่และง่ายต่อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ถ้าจะมุ่งสร้างพฤติกรรมที่ดีแก่เด็กหรือแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ ถูกต้อง เหมาะสม ก็ควรให้เด็กได้เห็นแบบอย่างที่ดีของครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อจะทำให้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปได้ง่ายและคงทนถาวร โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการ ป้องกันโรค ให้การรักษาเบื้องต้นแก่นักเรียนที่เจ็บป่วยได้ถูกต้อง สามารถแก้ไขการระบาดของ โรคติดต่อได้ โดยเฉพาะการป้องกันไม่ให้เกิดโรคขึ้นกับนักเรียนด้วยการให้ความรู้ มี การส่งเสริมสุขภาพ ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมให้มีวิถี ชีวิตที่เหมาะสม จึงจะส่งเสริมทักษะที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้องสำหรับนักเรียน ครู และชุมชน (ประจักษ์ ลือฉาย, 2551: 3)

การพัฒนาเด็กและเยาวชน จึงอยู่ที่กระบวนการจัดการศึกษาและการสร้าง สุขภาพ จุดเริ่มต้นจึงจำเป็นต้องมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาให้เป็น แกนนำหรือศูนย์กลาง การสร้างสุขภาพพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านการศึกษา ภายใต้ความ

ร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ครอบครัวของเด็ก โรงเรียน ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งของการพัฒนา การประสานประโยชน์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้เป็น “โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ” ของชุมชน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2554: 8)

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเกิดจากข้อเสนอแนะของคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพ และสุขภาพขององค์การอนามัยโลกที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการดำเนินงานด้านอนามัยโรงเรียน (School Health Program) ที่หลายๆ ประเทศใช้กันอยู่ซึ่งอาศัยหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ สุขศึกษาในโรงเรียน (School Health Education) อนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (School Health Environment) และบริการอนามัยโรงเรียน (School Health Service) ซึ่งมีลักษณะการปฏิบัติแบบสั่งการจากบนลงล่างไปสู่การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ซึ่งมีลักษณะการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดริเริ่มร่วมกันของคนในชุมชนในการที่จะส่งเสริมสุขภาพนักเรียนและทุกคนในชุมชนให้มีสุขภาพดีขึ้น โดยเริ่มต้นจากการที่องค์การอนามัยโลกภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEARO) ได้ร่วมกับประเทศไทย โดยกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการประชุม Intercountry Consultation on Health Promoting School เมื่อวันที่ 2-5 ธันวาคม 2540 ณ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมจากประเทศไทย ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และผู้แทนอีก 7 ประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการประชุมดังกล่าวเป็นการจุดประกายให้กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัยรับแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมาดำเนินการซึ่งตรงกับช่วงต้นแผนพัฒนาการสาธารณสุขฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยในระยะแรกกรมอนามัยได้ระดมความคิดเพื่อหาแนวทางและกลวิธีในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ปี 2541 ได้กำหนดเป้าหมาย ให้มีการดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบ (Best Practice Model) เพื่อเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดละ 1 โรงเรียนและขยายการดำเนินงานเป็นอำเภอละ 1 โรงเรียนในปี 2542 จากนั้นในปี 2543 กรมอนามัยได้จัดทำเกณฑ์ประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบแรกก่อน ซึ่งจัดเป็นเกณฑ์ด้านกระบวนการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) นโยบายด้านส่งเสริมสุขภาพ 2) คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพ 3) การค้นหาและกำหนดปัญหาสุขภาพ 4) แผนงาน/โครงการด้านส่งเสริมสุขภาพ 5) การดำเนินงานตามแผนและการติดตามผล พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายให้มีโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพอย่างน้อยตำบลละ 1 โรงเรียนทุกตำบล ในปี 2545 ได้พัฒนาเกณฑ์

ประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพครอบคลุมทั้ง 10 องค์ประกอบ จัดระดับการประเมินเป็น 3 ระดับ คือ ระดับทองแดง เงิน และทอง (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2554: 9)

ปัจจุบันงานอนามัยในโรงเรียนได้เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมสุขภาพที่ทุกโรงเรียนต้องเข้าร่วมเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นงานที่ให้บริการทางด้านสาธารณสุขอย่างหนึ่งที่โรงเรียนจัดไว้เพื่อให้บริการแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนทุกคน เพื่อให้ นักเรียนได้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาเล่าเรียนได้อย่างเต็มที่ ตามสติปัญญาและความสามารถของตน เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคตต่อไปในภายหน้าโดยเหตุนี้ งานอนามัยโรงเรียน จึงเป็นการจัดบริการทางด้านสาธารณสุขที่เหมาะสมและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน บุคลากรในโรงเรียนทุกคนและยังเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรต่อไป และกรมอนามัยได้มีการยกระดับเกณฑ์ประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพสู่ระดับที่สูงขึ้น คือโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ที่ประกอบด้วย มาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการดำเนินงานสุขภาพของนักเรียนแกนนำ 3) ด้านผลสำเร็จของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพของนักเรียน โครงการแก้ไขปัญหาในโรงเรียน และงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน จำแนกเป็น 19 ตัวชี้วัด ที่เน้นการวัดผลทางสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน โดยจัดทำเกณฑ์ร่วมกับสำนักฯ และกองต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกกรมอนามัย (สำนักส่งเสริมอนามัย กรมอนามัย. 2556: 2)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพได้จัดอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุน ตรวจสอบให้ทุกโรงเรียนได้ดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้เกิดประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กรมอนามัยกำหนด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอดอกศรีสุพรรณ อำเภอโพนนาแก้ว อำเภอต่างอย อำเภอภูพาน และอำเภอกุดบาก มีสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้น 176 แห่ง

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีความสนใจที่จะศึกษา สภาพ ปัญหา และประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยมีความคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นข้อเสนอแนะ ตลอดจนเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ในการดำเนินการงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ปัญหาการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาของการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 อยู่ในระดับใด
2. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 อยู่ในระดับใด
3. ประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูอยู่ในระดับใด
4. ประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกันมีความต่างกันหรือไม่ อย่างไร
5. ประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละอำเภอมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
6. แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบ
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหาร และครู
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
และครู
4. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหาร และครูที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน
5. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหาร และครู ที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละอำเภอ
6. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
อยู่ในระดับมาก
2. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
อยู่ในระดับปานกลาง

3. ประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู อยู่ในระดับมาก

4. ประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูที่อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกัน

5. ประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู ที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละอำเภอ มีความแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ทำให้ทราบสภาพ ปัญหา และประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
2. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานในโรงเรียนต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้ คือ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 2,253 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 176 คน และครู จำนวน 2,077 คน จากโรงเรียน 176 แห่ง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 176 แห่ง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ใช้ตารางของเครจซี่และ

มอร์แกน (Krejecie and Morgan) (วาริ พังสวัสดิ์. 2548: 205-206) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 327 คน แต่การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง 352 คน ซึ่งการได้มาของกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหาร 176 คน และการเลือกอย่างง่ายโดยเลือกครูผู้รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียน 176 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 352 คน

2. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ซึ่งมีองค์ประกอบในการดำเนินงานที่กรมอนามัยกำหนดขึ้น 10 องค์ประกอบ ดังนี้ (กรมอนามัย. 2554: 20)

- องค์ประกอบที่ 1 นโยบายของโรงเรียน
- องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน
- องค์ประกอบที่ 3 โครงการร่วระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- องค์ประกอบที่ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ
- องค์ประกอบที่ 5 บริการอนามัยโรงเรียน
- องค์ประกอบที่ 6 สุขศึกษาในโรงเรียน
- องค์ประกอบที่ 7 โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย
- องค์ประกอบที่ 8 การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ
- องค์ประกอบที่ 9 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม
- องค์ประกอบที่ 10 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ มี 3 ตัว คือ

- 1.1 สถานภาพ ได้แก่
  - 1.1.1 ผู้บริหาร
  - 1.1.2 ครูผู้รับผิดชอบ
- 1.2 ขนาดโรงเรียน
  - 1.2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
  - 1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง
  - 1.2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่
- 1.3 เขตอำเภอที่โรงเรียนสังกัด

- 1.3.1 อำเภอเมืองสกลนคร
- 1.3.2 อำเภอกุสุมาลย์
- 1.3.3 อำเภอเต่างอย
- 1.3.4 อำเภอโคกศรีสุพรรณ
- 1.3.5 อำเภอโพนนาแก้ว
- 1.3.6 อำเภอภูพาน
- 1.3.7 อำเภอกุดบาก

2. ตัวแปรตาม คือ สภาพ ปัญหา และประสิทธิผลการดำเนินงาน
โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สกลนคร เขต 1 ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ดังนี้ (กรมอนามัย. 2554: 20)

- 2.1 องค์ประกอบที่ 1 นโยบายของโรงเรียน
- 2.2 องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน
- 2.3 องค์ประกอบที่ 3 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2.4 องค์ประกอบที่ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อ
สุขภาพ
- 2.5 องค์ประกอบที่ 5 บริการอนามัยโรงเรียน
- 2.6 องค์ประกอบที่ 6 สุขศึกษาในโรงเรียน
- 2.7 องค์ประกอบที่ 7 โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย
- 2.8 องค์ประกอบที่ 8 การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ
- 2.9 องค์ประกอบที่ 9 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม
- 2.10 องค์ประกอบที่ 10 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย จากแนวคิดการ
ดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ภายใต้ 10 องค์ประกอบ ของสำนักส่งเสริมสุขภาพ
กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข. 2554: 13) ดังภาพประกอบ

ตัวแปรอิสระ

1. สถานภาพ
  - 1.1 ผู้บริหาร
  - 1.2 ครูผู้รับผิดชอบ
2. ขนาดโรงเรียน
  - 2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
  - 2.2 โรงเรียนขนาดกลาง
  - 2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่
3. เขตอำเภอที่โรงเรียนสังกัด
  - 3.1 อำเภอเมืองสกลนคร
  - 3.2 อำเภอกุสุมาลย์
  - 3.3 อำเภอเต่างอย
  - 3.4 อำเภอโคกศรีสุพรรณ
  - 3.5 อำเภอโพนนาแก้ว
  - 3.6 อำเภอภูพาน
  - 3.7 อำเภอกุดบาก

ตัวแปรตาม

- สภาพ ปัญหา และประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ**
- องค์ประกอบที่ 1 นโยบายของโรงเรียน
  - องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการในโรงเรียน
  - องค์ประกอบที่ 3 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - องค์ประกอบที่ 4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ
  - องค์ประกอบที่ 5 บริการอนามัยโรงเรียน
  - องค์ประกอบที่ 6 สุขศึกษาในโรงเรียน
  - องค์ประกอบที่ 7 โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย
  - องค์ประกอบที่ 8 การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ
  - องค์ประกอบที่ 9 การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม
  - องค์ประกอบที่ 10 การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน

แนวทางในการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ทุกโรงเรียนที่ดำเนินงานอนามัยโรงเรียนตามองค์ประกอบที่กรมอนามัยกำหนด เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน ฯ ซึ่งการดำเนินงานจะต้องประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ คือ นโยบายของโรงเรียน การบริหารจัดการในโรงเรียน โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ บริการอนามัยโรงเรียน สุขศึกษาในโรงเรียน โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน

2. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏจริงในการดำเนินงานของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันทั้ง 10 องค์ประกอบ คือ นโยบายของโรงเรียน การบริหารจัดการในโรงเรียน โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ บริการอนามัยโรงเรียน สุขศึกษาในโรงเรียน โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องที่ทำให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมทุกสิ่งภายในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดทั้ง 10 องค์ประกอบ คือ นโยบายของโรงเรียน การบริหารจัดการในโรงเรียน โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ บริการอนามัยโรงเรียน สุขศึกษาในโรงเรียน โภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย การออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ประสิทธิภาพการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นและปรากฏอยู่จริงในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ

5. สถานะภาพ หมายถึง ตำแหน่ง หรือหน้าที่ของบุคลากรผู้ดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้แก่

5.1 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1

5.2 ครูผู้รับผิดชอบ หมายถึง ข้าราชการครูที่รับผิดชอบงานอนามัย โรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

6. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดขนาดของโรงเรียนตามจำนวน นักเรียน ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

6.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 120 คน ลงมา

6.2 โรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คน

6.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คน ขึ้นไป

7. เขตอำเภอที่โรงเรียนสังกัด หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในอำเภอภายใต้สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้แก่

7.1 อำเภอเมืองสกลนคร

7.2 อำเภอกุสุมาลย์

7.3 อำเภอเต่างอย

7.4 อำเภอโคกศรีสุพรรณ

7.5 อำเภอโพนนาแก้ว

7.6 อำเภอภูพาน

7.7 อำเภอกุดบาก

8. แนวทางการพัฒนาการประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง ข้อเสนอเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยนำปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ด้านที่มีปัญหาสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม มาร่างเป็นแนวทางการพัฒนา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบด้านการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนา